

Wyrok z dnia 23 sierpnia 2005 r.

I PK 43/05

Przekazane przez Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych środki - także przed wejściem w życie art. 177 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.) - mogły służyć zaspokojeniu jedynie uprawnionych do ich odbioru wierzycieli (pracowników) i nie wchodziły do masy upadłości upadłego pracodawcy.

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 sierpnia 2005 r. sprawy z powództwa Zakładów Przemysłu Odzieżowego „N.” Przedsiębiorstwa Państwowego w upadłości w S. przeciwko Funduszowi Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych - Biuru Terenowemu w B. o zapłatę, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 4 listopada 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części zasądzającej od pozwanego Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych - Biura Terenowego w B. na rzecz powoda Zakładów Przemysłu Odzieżowego „N.” Przedsiębiorstwa Państwowego w upadłości w S. kwotę ponad 399.371,36 (trzysta dziewięćdziesiąt dziewięć tysięcy trzysta siedemdziesiąt jeden i 36/100) złotych oraz odsetki ustawowe od kwoty 523.501, 21 (pięćset dwadzieścia trzy tysiące pięćset jeden i 21/100) złotych (punkt I.) oraz w części orzekającej o kosztach procesu (punkt III.) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Suwałkach wyrokiem z 27 czerwca 2003 r. [...] oddalił powództwo Zakładów Przemysłu Odzieżowego „N.” Przedsiębiorstwa Państwowego w S. w upadłości przeciwko Funduszowi Gwaranto-

wanych Świadczeń Pracowniczych w W. - Biuru Terenowemu w B. o zapłatę kwoty 526.330,81 zł. Sąd Okręgowy ustalił, że postanowieniem z 20 sierpnia 2002 r. [...] Sąd Rejonowy w Suwałkach ogłosił upadłość Zakładów Przemysłu Odzieżowego „N.” Przedsiębiorstwa Państwowego w S. w związku z zaprzestaniem płacenia długów. Przedsiębiorstwo to prowadziło działalność gospodarczą w zakresie produkcji odzieżowej, zatrudniając w ostatnim okresie 193 osoby. W dniu 16 września 2002 r. syndyk masy upadłości Przedsiębiorstwa złożył w siedzibie Biura Terenowego Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w B. wykaz zbiorczy obejmujący niezaspokojone roszczenia pracownicze za okres poprzedzający dzień wystąpienia niewypłacalności Przedsiębiorstwa z tytułu wynagrodzeń pracowniczych za czerwiec i sierpień 2002 r., odpraw pieniężnych oraz ekwiwalentów za niewykorzystany urlop wypoczynkowy. Wykaz ten zawierał uchybienia, które po wezwaniu przez pozwanego zostały przez syndyka usunięte w złożonym 19 września 2002 r. poprawionym wykazie zbiorczym. Wykaz ten został zweryfikowany przez pracowników Funduszu pod względem formalnym i merytorycznym w dniach 18-20 oraz 23-27 września 2002 r. i zatwierdzony do wypłaty środków z Funduszu. W dniu 30 września 2002 r. syndyk złożył pozwanemu wykaz uzupełniający obejmujący roszczenia 201 pracowników, powstałe po dniu ogłoszenia upadłości Przedsiębiorstwa, z tytułu wynagrodzeń za pracę za sierpień i wrzesień 2002 r., ekwiwalentów za niewykorzystane urlopy wypoczynkowe oraz odszkodowań z art. 7a ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz odpraw pieniężnych. Wykaz ten został sprawdzony przez pozwanego pod względem formalnym i merytorycznym jedynie w stosunku do roszczeń z tytułu odpraw pieniężnych i tylko w tym zakresie został zatwierdzony do wypłaty przez Fundusz. Reprezentujący powodowe Przedsiębiorstwo w upadłości syndyk masy upadłości domagał się zasądzenia kwoty 526.330,81 zł tytułem pozostałych roszczeń objętych wykazem uzupełniającym z 30 września 2002 r. Zdaniem Sądu Okręgowego, zbiorczy wykaz uzupełniający niezaspokojonych roszczeń pracowniczych złożony 30 września 2002 r. mógł być tego samego dnia sprawdzony jedynie pod względem formalnym, co częściowo zrobiono, nie była natomiast możliwa jego merytoryczna weryfikacja. Tymczasem z dniem 1 października 2002 r. zmienił się stan prawny, a mianowicie ustawą z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców (Dz.U. Nr 155, poz. 1287) z katalogu świadczeń podlegających zaspokojeniu przez pozwany Fundusz usunięte zostały między innymi roszczenia z

tytułu wynagrodzenia za pracę i składek na ubezpieczenie społeczne sprzed wystąpienia niewypłacalności pracodawcy, ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy należny za rok kalendarzowy, w którym ustał stosunek pracy, oraz odprawy pieniężnej w razie rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy. Skoro kierownikowi biura pozwanego Funduszu nie można przypisać „zbędnej zwłoki i zawnionego opóźnienia” w dokonaniu merytorycznej weryfikacji zbiorczego wykazu uzupełniającego, poczynając od 1 października 2002 r. żądania powoda stały się nieuzasadnione.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła apelacją strona powodowa, jednak Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z 28 października 2003 r. [...] oddalił apelację.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego powód wniósł kasację. Uwzględniając kasację Sąd Najwyższy wyrokiem z 9 czerwca 2004 r., w sprawie I PK 708/03 (OSNP 2005 nr 4, poz. 54), uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy stwierdził, że podstawowe znaczenie ma ustalenie, iż powodowy pracodawca znajdował się w stanie upadłości od 20 sierpnia 2002 r., a zatem przed dniem wejścia w życie ustawy z 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji, w szczególności przed dniem wejścia w życie wprowadzonych przez jej art. 27 w związku z art. 29 zmian w ustawie o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Sąd Najwyższy przyjął, że do powodowego pracodawcy, znajdującego się w stanie upadłości od 20 sierpnia 2002 r., nie miały w ogóle zastosowania zmiany w dotychczasowych przepisach wprowadzone przez ustawę z 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji, obejmujące między innymi zmiany w ustawie o ochronie roszczeń pracowniczych. Prawidłowe orzekanie w rozpoznawanej sprawie wymaga zastosowania dotychczasowych (sprzed zmian wprowadzonych w życie od 1 października 2002 r.) przepisów ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych, czyli w brzmieniu sprzed zmian wprowadzonych przez art. 27 i art. 29 ustawy o restrukturyzacji.

W toku ponownego rozpoznania sprawy przez Sąd Apelacyjny powód podtrzymał roszczenie o zasądzenie kwoty 523.501,81 zł z ustawowymi odsetkami od 8 października 2002 r. do dnia zapłaty. Na wysokość roszczenia składały się: kwota 124.129,85 zł, co do której powód zaspokoił roszczenia pracownicze z masy upadłości (po spieniężeniu elementów majątku masy), ale która powinna - zdaniem syndyka - powrócić do masy upadłości, oraz kwota 399.371,36 zł, co do której pozwany uznał

powództwo. Jednocześnie we wspólnym piśmie procesowym powoda i pozwanego (z 17 listopada 2004 r.) strony oświadczyły, że: strona pozwana uznaje roszczenia powoda w zakresie 399.371,36 zł jako kwoty pozostającej do zaspokojenia przez pozwany Fundusz; strona powodowa z kolei oprócz kwoty 399.371,36 zł żąda kwoty 124.129,85 zł - łącznie kwota żądania powoda wynosi 523.501,21 zł oraz odsetki za opóźnienie od dnia odmowy wypłaty świadczeń dokonanej przez pozwanego, czyli od 8 października 2002 r. do dnia zapłaty; strona pozwana uznając kwotę 399.371,36 zł nie uznaje roszczenia w zakresie kwoty 124.129,85 zł oraz w zakresie odsetek, ponieważ Fundusz zaspokaja tylko należności niezaspokojone przez pracodawcę, a w związku z tym, że roszczenie główne powoda nie ma charakteru cywilnoprawnego, odsetki za opóźnienie w zapłacie świadczenia się nie należą.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z 4 listopada 2004 r. [...] uwzględniając apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego z 27 czerwca 2003 r. [...], I. zmienił zaskarżony wyrok w pkt I (oddalającym powództwo) i zasądził od pozwanego Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w W. - Biura Terenowego w B. na rzecz powoda Zakładów Przemysłu Odzieżowego „N.” Przedsiębiorstwa Państwowego w upadłości w S. kwotę 523.501,21 zł z ustawowymi odsetkami od 8 października 2002 r. do dnia zapłaty; II. nadał wyrokowi w pkt I rygor natychmiastowej wykonalności do kwoty 399.371,36 zł, III. zmienił zaskarżony wyrok w pkt II (orzekającym o kosztach procesu) i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 25.230 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r., Nr 9, poz. 85 ze zm., w brzmieniu obowiązującym przed zmianami wprowadzonymi przez art. 27 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców, Dz.U. Nr 155, poz. 1287, czyli przed 1 października 2002 r.), w razie niewypłacalności pracodawcy niezaspokojone roszczenia pracownicze podlegają zaspokojeniu ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, zwanego dalej Funduszem. Jednocześnie art. 6 ust. 2 pkt 2 tej ustawy stanowi, że zaspokojeniu ze środków Funduszu podlegają należności główne z tytułu wynagrodzenia za pracę oraz przysługującego pracownikowi na podstawie powszechnie obowiązujących przepisów prawa pracy ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy należny za rok

kalendarzowy, w którym ustał stosunek pracy (art. 6 ust. 2 pkt 3 lit. f), a także odszkodowania, o których mowa w art. 7a ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (art. 6 ust. 2 pkt 3 lit. i).

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że początkowo między stronami sporny był fakt, czy wynagrodzenia pracownicze należne pracownikom powodowego Przedsiębiorstwa za sierpień i wrzesień 2002 r. oraz ekwiwalent za niewykorzystane urlopy wypoczynkowe podlegają zaspokojeniu z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych zgodnie z ustawą z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Według Sądu, w ustalonym stanie faktycznym, do kwestionowanych przez pozwaną Fundusz roszczeń z tytułu wynagrodzenia pracowników za sierpień i wrzesień 2002 r. oraz ekwiwalentu za niewykorzystane urlopy wypoczynkowe, które były ujęte w wykazie uzupełniającym przedstawionym przez syndyka masy upadłości pozwanemu Funduszowi 30 września 2002 r., czyli przed dniem wejścia w życie ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorstw, należy stosować przepisy ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, w tym jej art. 6 określający katalog należności głównych zaspokajanych ze środków Funduszu, w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2002 r. włącznie. Jednocześnie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie ma podstaw do przyjęcia, że należności z tytułu wynagrodzenia pracowników upadłego Przedsiębiorstwa za sierpień i wrzesień 2002 r., w sytuacji gdy upadłość pracodawcy została ogłoszona 20 sierpnia 2002 r., a zatem powstałe po dniu ogłoszenia upadłości, nie zaliczają się do wynagrodzeń za pracę podlegających zaspokojeniu ze środków Funduszu zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych. Zgodnie bowiem z art. 7 ust. 1a tej ustawy, jeżeli zaspokojeniu ze środków Funduszu podlegają świadczenia z okresów następujących po dniu wystąpienia niewypłacalności pracodawcy, podmiot określony w ust. 1 sporządza niezwłocznie, po ustaniu stosunku pracy osób uprawnionych, wykazy uzupełniające, przy czym wykazy te obejmują wskazanie tych osób oraz rodzaj i wysokość należnych im świadczeń. Natomiast niewypłacalność pracodawcy, w rozumieniu ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych, zachodzi w sytuacji, gdy na podstawie Prawa upadłościowego ogłoszono upadłość pracodawcy. Według Sądu prawo do zaliczenia do katalogu roszczeń zaspokajanych ze środków Funduszu wynagrodzeń pracowniczych powstałych po dniu ogłoszenia upadłości pracodawcy jest zrozumiałe,

jeżeli zważyć, że art. 6 ust. 4 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych stanowi, iż świadczenia wymienione w ust. 2 pkt 2 podlegają zaspokojeniu za okres nie dłuższy niż trzy miesiące poprzedzające ustanie stosunku pracy, jeżeli ustanie stosunku pracy przypada w czasie nie dłuższym niż dziewięć miesięcy następujących po dniu wystąpienia niewypłacalności pracodawcy.

Zdaniem Sądu bez znaczenia jest fakt, że należność w kwocie 124.129,85 zł została zaspokojona z masy upadłości powoda, wobec czego na Funduszu nie spoczywa obowiązek jej zapłaty. Sąd Apelacyjny zgodził się ze stanowiskiem strony powodowej, że kwota ta powinna wpłynąć do masy upadłości stosownie do art. 204 § 1 pkt 1, art. 205 i art. 206 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.). Sąd wskazał, że zaspokajanie wierzycieli następuje w kolejności określonej w art. 204, art. 205 oraz art. 206 Prawa upadłościowego. Istnieje możliwość zaspokojenia pierwszej kategorii wierzytelności, do której zalicza się należności za pracę oraz koszty postępowania upadłościowego, co nie zwalnia Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych z obowiązku uregulowania tych należności zgodnie z ustawą o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że porównanie treści powołanych przepisów ze stanem faktycznym sprawy prowadzi do wniosku, iż wykaz uzupełniający obejmujący roszczenia 201 pracowników powstałe po ogłoszeniu upadłości powodowego Przedsiębiorstwa z tytułu wynagrodzeń za pracę za sierpień i wrzesień 2002 r., ekwiwalentów za niewykorzystane urlopy wypoczynkowe oraz odszkodowań z art. 7a ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a także odpraw pieniężnych, spełnia przesłanki konieczne zakreślone przepisem art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Wykaz ten powinien być sprawdzony pod względem formalnym i merytorycznym przez Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i zatwierdzony do wypłaty środków tego Funduszu. Skoro Fundusz nie wykonał obowiązków ustawowych nałożonych na niego przez ustawę o ochronie roszczeń pracowniczych, zobowiązany jest do zapłaty odsetek za czas opóźnienia zgodnie z art. 481 § 1 k.c.

Kasację od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany, zaskarżając ten wyrok w części, a mianowicie co do pkt. I, w zakresie kwoty 124.129,85 zł

należności głównej oraz odsetek ustawowych od całości świadczenia zasądanego w wyroku, tj. od kwoty 523.301,21 zł, od dnia 8 października 2002 r. do dnia zapłaty. Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt. I w zakresie kwoty 124.129,85 zł oraz odsetek i oddalenie powództwa w tej części.

Jako podstawy kasacji skarżący wskazał:

1) naruszenie prawa materialnego, a mianowicie: a) art. 1, art. 6 ust. 1 i art. 9 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że powodowi - niewypłacalnemu pracodawcy, w którego imieniu działał syndyk - należy przekazać ze środków pozwanego Funduszu również kwotę 124.129,85 zł, którą syndyk wypłacił pracownikom upadłego pracodawcy z masy upadłości już po złożeniu wykazu uzupełniającego i otrzymaniu odmowy pozwanego przekazania środków z Funduszu, w trybie ustalonym w art. 7 ust. 2 ustawy i tym samym zaspokoił część roszczeń pracowniczych ujętych w tymże wykazie, a w związku z tym - w tej części - zaskarżony wyrok narusza zasadę wynikającą z powołanych przepisów, w myśl której środki finansowe pozwanego Funduszu mogą być przeznaczone wyłącznie na wypłatę uprawnionym osobom świadczeń pracowniczych przewidzianych w ustawie; jeśli zaś w masie upadłości powodowego Przedsiębiorstwa wystarczyło środków na zaspokojenie części świadczeń pracowniczych ujętych w wykazie uzupełniającym, brak było podstaw do podtrzymywania przez powoda powództwa w tym zakresie oraz do jego uwzględnienia przez Sąd Apelacyjny; b) art. 204 § 1, art. 205 i art. 206 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe, przez niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że przepisy te są podstawą do tego, by masa upadłości Zakładów Przemysłu Odzieżowego „N.”, niebędąca stroną niniejszego sporu, otrzymała kwotę 124.129,85 zł, którą już wypłaciła pracownikom z własnych środków; c) art. 481 § 1 k.c., przez niewłaściwe zastosowanie w tej sprawie, bez uwzględnienia faktu, że odsetki wzbogacą masę upadłości powoda, a brak ku temu podstawy prawnej, chyba że odsetki te byłyby przeznaczone dla pracowników, z których świadczeniami są związane; taki zamiar przeznaczenia odsetek nie wynikał jednak z twierdzeń strony powodowej, jak też nie wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego;

2) naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c., przez błędną ocenę zebranych w postępowaniu dowodów świadczących o wypłacie przez syndyka masy upadłości pracownikom ujętym w złożonym pozwanemu wykazie uzu-

pełniającym kwoty 124.129,85 zł i uznanie w zaskarżonym wyroku, że fakt ten nie miał znaczenia w sprawie.

Jako okoliczności uzasadniające rozpoznanie kasacji, skarżący powołał występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne. Po pierwsze, czy ustawa o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, w szczególności jej art. 6 ust. 1, pozwala na dochodzenie przez pracodawcę lub inną osobę zobowiązaną do sporządzenia zbiorczego wykazu lub wykazu uzupełniającego niezaspokojonych roszczeń pracowniczych wypłaty z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych środków finansowych na pokrycie kwoty wypłaconej pracownikom ze środków własnych pracodawcy, a ściślej z masy upadłości, na zaspokojenie części (lub całości) roszczeń pracowniczych, które były ujęte w wykazie uzupełniającym złożonym w trybie art. 7 ust. 1a ustawy i które w chwili udzielania przez pozwanego odmowy przekazania środków Funduszu były jeszcze niezaspokojone przez niewypłacalnego pracodawcę. Po drugie, czy istnieje podstawa prawna, by zasądzić odsetki od pozwanego Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za czas jego opóźnienia spowodowanego odmową zaspokojenia świadczeń (przekazania środków na ten cel), jako że sądy powszechne na terenie kraju orzekają w tej sprawie odmiennie, zarówno zasadzając odsetki, jak też odmawiając ich zasądzenia ze względu na fakt, iż z art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych wynika, że ze środków Funduszu mogą być zaspokojone należności główne z tytułu określonych roszczeń pracowniczych i brak jest odesłania w tej ustawie do przepisów materialnych Kodeksu cywilnego lub Kodeksu pracy, w których przewidziane są odsetki; jest natomiast odesłanie w art. 7 ust. 4 omawianej ustawy do przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, co mogłoby wskazywać, że w przypadku sprawy prowadzonej na podstawie ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r., która od dnia odmowy jest sprawą o charakterze administracyjnoprawnym, odsetki za opóźnienie przysługiwałyby tylko wtedy, gdyby szczególny przepis prawa je przewidywał; znamienne jest przy tym, że ustawa w art. 8 i pozostałych przepisach nie przewiduje żadnego terminu do wniesienia przez osoby uprawnione powództwa do sądu o rozstrzygnięcie sporu związanego z odmową wypłaty świadczeń pracowniczych z Funduszu (ograniczenie czasowe dochodzenia „odmówionych” świadczeń może wynikać tylko z upływu terminu przedawnienia pieniężnych roszczeń ze stosunku pracy), stąd obciążanie tego Funduszu celowego, którego dochodami są głównie składki od pracodawców, także odsetkami za zwłokę (nawet od dnia odmowy), można byłoby uznać za

nadmierne obciążenie, niezgodne z zasadami art. 5 k.c. W sytuacji gdyby stanowisko Sądu Najwyższego w powyższej materii było twierdzące, skarżący przedstawił kolejne kwestie, a mianowicie, czy odsetki ustawowe w niniejszej sprawie: a) mogły być zasądzone przez Sąd Apelacyjny od 8 października 2002 r., w sytuacji gdy odmowa wypłaty - przekazania środków z Funduszu - została udzielona przez pozwanego pismem z 2 grudnia 2002 r. i od tego dnia można ewentualnie liczyć początek terminu zwłoki ze względów podanych wyżej, przy czym bardziej uzasadniony - jako początek terminu zwłoki pozwanego - wydaje się być, zdaniem skarżącego, dzień wydania przez Sąd Apelacyjny zaskarżonego wyroku, jako dzień, w którym po raz pierwszy Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę objętą zaskarżonym wyrokiem; b) mogą wzbogacać masę upadłości powoda i być przeznaczone przez syndyka, jak uznał Sąd Apelacyjny, na koszty postępowania upadłościowego, czy też c) powinny być rozdzielone przez syndyka pomiędzy poszczególnych byłych pracowników powoda objętych wykazem, którym świadczenia zostały wypłacone z opóźnieniem na skutek odmowy Funduszu i braku środków w masie upadłości ich pracodawcy, w sytuacji gdy pracownicy nie składali wniosków indywidualnych, a ponadto, jak wynika z ustaleń powoda, nie zgłaszali wierzytelności z tytułu odsetek do masy upadłości i takie odsetki nie były uznane w liście wierzytelności; d) czy uzasadnione i możliwe było zasądzenie odsetek również od kwoty 124.129,85 zł za okres od 8 października 2002 r. do dnia jej zapłaty przez pozwanego Funduszu na rachunek upadłego pracodawcy, w sytuacji gdy syndyk wcześniej zaspokoił z masy upadłości roszczenia pracowników w tej kwocie i od chwili wypłat dokonanych przez syndyka odsetki od należności składających się na tę kwotę na rzecz pracowników już nie biegły.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W wydanym w rozpoznawanej sprawie wyroku z 9 czerwca 2004 r., I PK 708/03 (OSNP 2005 nr 4, poz. 54) Sąd Najwyższy przesądził w sposób wiążący kwestię stosowania do ustalonego stanu faktycznego przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy w brzmieniu sprzed nowelizacji wynikającej z art. 27 w związku z art. 29 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców, stwierdzając, że do pracodawców znajdujących się w stanie upadłości lub likwidacji przed dniem wejścia w życie tej ostatniej ustawy nie stosuje

się zmian wprowadzonych tą ustawą do ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych. Powracanie w uzasadnieniu kasacji do tego zagadnienia jest pozbawione racji nie tylko ze względu na treść art. 393¹⁷ k.p.c., lecz również ze względu na treść i uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 maja 2005 r., P 7/04 (Dz.U. Nr 101, poz. 851).

Już w toku ponownego rozpoznania sprawy zostało ujawnione, że część świadczeń pracowniczych ujętych w zbiorczym wykazie uzupełniającym, zgłoszonych - jako należności pracownicze niezaspokojone z powodu braku środków po stronie pracodawcy - do zaspokojenia przez pozwanego Funduszu, została zaspokojona z funduszy masy upadłości, ze środków pochodzących ze sprzedaży przedsiębiorstwa upadłego, na podstawie sporządzonego w postępowaniu upadłościowym planu podziału. Po podliczeniu sum przyznanych pracownikom w planie podziału funduszy masy upadłości okazało się, że z należności zgłoszonych do pozwanego Funduszu w wykazie uzupełniającym i objętych odmową wypłaty zostały zaspokojone, z masy upadłości, roszczenia pracowników w kwocie 124.129,85 zł. Mimo zaspokojenia roszczeń pracowników w tej części, strona powodowa nadal domagała się od pozwanego Funduszu zapłaty kwoty 124.129,85 zł jako zwrotu równowartości świadczeń wypłaconych przez syndyka pracownikom z funduszy masy upadłości, opierając swoje żądanie na przepisach art. 204 § 1 - art. 206 Prawa upadłościowego, twierdząc przy tym, że kwota ta powinna wpłynąć do masy upadłości, ponieważ wpłynięcie jej do masy upadłości spowoduje proporcjonalne zaspokojenie wierzytelności - wierzytelności Funduszu wobec masy oraz wierzytelności w zakresie kosztów postępowania upadłościowego. Sąd Apelacyjny stanowisko to zaaprobował, nie rozważając szczegółowo, czy rzeczywiście z treści art. 204 § 1 - art. 206 Prawa upadłościowego można wyprowadzić skutek w postaci roszczenia masy upadłości do pozwanego Funduszu.

Rozważenie odpowiedzi na przedstawione w kasacji zagadnienie prawne należy poprzedzić stwierdzeniem, że obowiązek pozwanego Funduszu uregulowania należności pracowniczych dotyczy wyłącznie wypłaty środków na roszczenia niezaspokojone, co wynika jednoznacznie z treści art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Przepis ten stanowi, że w razie niewypłacalności pracodawcy niezaspokojone roszczenia pracownicze podlegają zaspokojeniu ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Jeżeli niewypłacalny pracodawca uzyskał we własnym zakresie środki finansowe

pozwalające na częściowe zaspokojenie roszczeń pracowniczych, to brak jest podstaw prawnych do dalszego żądania tych środków od Funduszu. W uchwale z 2 marca 1995 r. , I PZP 4/95 (OSNP 1995 nr 16, poz. 203), Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy, ma osobowość prawną i z tego względu jest legitymowany biernie do występowania w charakterze pozwanego przed sądem pracy w sprawie z powództwa pracodawcy o przekazanie środków na wypłatę świadczeń pracowniczych. Legitymację czynną ma pracodawca (art. 7 ust.1 ustawy), który może działać osobiście (gdy jest osobą fizyczną), przez swoich pełnomocników, swoje organy (gdy jest osobą prawną), a także poprzez syndyka, likwidatora lub inną osobę sprawującą zarząd majątkiem pracodawcy. Powodem w takiej sprawie nie jest masa upadłości, lecz pracodawca, nawet po ogłoszeniu upadłości. Pracodawca ma własny interes w uzyskaniu środków pieniężnych na wypłatę świadczeń pracownikom, gdyż w ten sposób zwalnia się z własnego długu wobec nich, stając się jednocześnie dłużnikiem Funduszu (art. 10 ustawy). Środki przekazane przez Fundusz oddawane są do dyspozycji pracodawcy, jednakże mogą one być użyte tylko na zaspokojenie roszczeń pracowników objętych zbiorczym wykazem niezaspokojonych roszczeń pracowniczych. Czynnie legitymowana jest zatem osoba, która złożyła zbiorczy wykaz niezaspokojonych roszczeń pracowniczych; może ona wnosić o zasądzenie na swoją rzecz świadczeń objętych wykazem. W istocie rzeczy jednak środki te przekazywane są pracodawcy w celu zaspokojenia roszczeń pracowników, a syndyk, likwidator lub inna osoba zarządzająca majątkiem pracodawcy jedynie działają w imieniu pracodawcy jako podmiotu zatrudniającego. Ostatecznym beneficjentem środków wypłaconych przez Fundusz nie jest pracodawca - beneficjentami są pracownicy. W sytuacji gdy pracownicy nie mogą uzyskać należnych świadczeń od pracodawcy w związku z jego niewypłacalnością, obowiązek wypłaty tych świadczeń przechodzi - na mocy ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy - na Fundusz. Oznacza to, że dług, który jest w istocie długiem pracodawcy, spłaca - wykonując swoje własne ustawowo określone zobowiązanie - Fundusz, jednak tylko w granicach długu pracodawcy. Zaspokojenie roszczeń pracowników ze stosunku pracy (przysługujących względem pracodawcy) powoduje wygaśnięcie zobowiązania pracodawcy, a tym samym wygaśnięcie zobowiązania Funduszu. Obowiązek wypłaty świadczeń przez Fundusz istnieje dopóty, dopóki pracownicy nie mogą uzyskać zaspokojenia swoich roszczeń pracowniczych bezpośrednio od nie-

wypłacalnemu pracodawcy. Okoliczność, że Fundusz po wypłacie zasądzonej kwoty stanie się wierzycielem masy upadłości i będzie uczestniczyć w podziale środków masy na równi z kosztami postępowania upadłościowego (w pierwszej kategorii wierzytelności), nie zmienia podstawowej zasady wynikającej z art. 6 ust. 1 ustawy, że zaspokojeniu ze środków Funduszu podlegają jedynie niezaspokojone roszczenia pracownicze. Dodatkowo przemawia za tym treść art. 9 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, zgodnie z którym środki finansowe przekazane na zaspokojenie świadczeń pracowniczych mogą podlegać egzekucji prowadzonej jedynie na rzecz osób, dla których zostały przekazane. Ze środków Funduszu nie podlegają zaspokojeniu inne należności, na przykład koszty prowadzenia postępowania upadłościowego. Wypłacenie pracownikom upadłego Przedsiębiorstwa przez syndyka masy upadłości łącznej kwoty 124.129,85 zł oznacza ich zaspokojenie do tej kwoty, co jest równoznaczne z wygaśnięciem zobowiązania pracodawcy i wygaśnięciem zobowiązania Funduszu. Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że uzasadniony jest zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem art. 6 ust. 1 ustawy.

Jako podstawę uwzględnienia roszczeń powoda do kwoty 124.129,85 zł Sąd Apelacyjny wskazał art. 204 § 1 pkt 1, art. 205 i art. 206 Prawa upadłościowego z 1934 r. Stwierdzenie Sądu, że wskazana kwota powinna wpłynąć do masy upadłości na podstawie tych przepisów, nie zostało poparte w istocie jakąkolwiek argumentacją prawną. Przepisy te - zawarte w rozdziale regulującym podział funduszy masy - dotyczą bowiem kolejności zaspokajania należności z masy upadłości. Według art. 204 § 1 pkt 1 Prawa upadłościowego, w pierwszej kolejności są zaspokajane: koszty postępowania upadłościowego oraz koszty postępowania układowego poprzedzającego ogłoszenie upadłości; wydatki połączone z zarządem i likwidacją masy upadłości, nie wyłączając podatków i innych danin publicznych; należności za pracę i renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci; wsparcie dla upadłego i jego rodziny oraz ciężące na nim należności alimentacyjne, jak również koszty ostatniej choroby i pogrzebu upadłego odpowiadającego miejscowym zwyczajom. Zgodnie z art. 205 Prawa upadłościowego, należności pierwszej i drugiej kategorii są zaspokajane przez syndyka w miarę wpływania potrzebnych sum do masy; jeżeli w ten sposób nie będą uiszczone, zaspokojone zostaną w drodze podziału. Wreszcie, art. 206 Prawa upadłościowego stanowi, że jeżeli suma przeznaczona do podziału nie wystarcza na zaspokojenie w całości wszystkich

należności, należności dalszej kategorii będą uiszczone dopiero po zupełnym zaspokojeniu należności poprzedzającej kategorii, a gdy majątek nie wystarcza na pokrycie w całości wszystkich należności tej samej kategorii, należności te będą zaspokojone stosunkowo do wysokości każdej z nich.

Jest wątpliwe, czy przytoczone przepisy Prawa upadłościowego mogą stanowić podstawę materialnoprawną zasądzenia od pozwanego Funduszu na rzecz powodowego Przedsiębiorstwa kwoty zaspokojonych z masy upadłości roszczeń pracowniczych. Wątpliwość ta wynika ze szczególnego, publicznego charakteru środków z Funduszu, przeznaczonych tylko na określone świadczenia pracownicze, niezapłacone przez niewypłacalnego pracodawcę. Zasady wypłaty tych środków i zakres ochrony roszczeń pracowniczych, przewidziane ustawą z dnia 29 grudnia 1993 r., stanowią uregulowanie szczególne w stosunku do przepisów Prawa upadłościowego. Środki z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych nie mogą być przeznaczone na inne cele (na spłatę innych długów niewypłacalnego pracodawcy, w tym także upadłego pracodawcy) poza zaspokojeniem roszczeń pracowniczych szczegółowo określonych w ustawie z dnia 29 grudnia 1993 r. Brak jest także podstaw prawnych do twierdzenia, że skoro pewne należności były objęte pozwem przeciwko Funduszowi, to muszą wpłynąć do masy upadłości, choćby wierzyciele (w tym przypadku pracownicy) zostali zaspokojeni z podziału funduszy masy upadłości. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, bez znaczenia jest zaspokojenie pracowników z masy upadłości, albowiem zaspokojenie pierwszej kategorii wierzytelności, do której zalicza się należności za pracę oraz koszty postępowania upadłościowego (art. 204 § 1 pkt 1 Prawa upadłościowego), nie zwalnia Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych z obowiązku uregulowania tych należności zgodnie z ustawą o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Jest to pogląd niczym nieuzasadniony. Przyjęcie takiego punktu widzenia oznaczałoby, że wypłacenie pracownikom należnych im świadczeń z masy upadłości stanowi swoistego rodzaju zaspokojenie przez masę cudzego długu (długu pozwanego pracodawcy będącego w upadłości w stosunku do pracowników), co pozwala syndykowi masy upadłości na domaganie się pokrycia w dalszym ciągu tych należności przez Fundusz. Jest to błędny pogląd. Stroną niniejszego postępowania nie jest masa upadłości, lecz pracodawca znajdujący się w upadłości, którego reprezentuje syndyk. Zgłoszone roszczenie jest formalnie roszczeniem pracodawcy (upadłego) w stosunku do Funduszu, ale ostatecznym beneficjentem nie jest masa upadłości (czyli w istocie wszy-

scy inni wierzyciele), lecz tylko i wyłącznie pracownicy i to w zakresie objętym zbiorczym wykazem niezaspokojonych roszczeń pracowniczych. Dlatego środki Funduszu mogą być przeznaczone tylko na zaspokojenie roszczeń pracowniczych. Pracodawca występuje z roszczeniem o przekazanie mu środków na zaspokojenie niezaspokojonych roszczeń pracowniczych (określonych roszczeń określonych pracowników, ujętych w wykazie). Środki pochodzące z Funduszu nie mogą zaspokajać żadnych innych należności.

Przedstawiony pogląd znajduje potwierdzenie w przepisach ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze, która w art. 177 ust. 2 stanowi, że przekazane z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych środki nie wchodzi do masy upadłości i nie mogą służyć zaspokojeniu innych niż uprawnieni do ich odbioru wierzyciele. Co prawda, do stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy mają zastosowanie przepisy Prawa upadłościowego z 1934 r., ponieważ upadłość powodowego Przedsiębiorstwa została ogłoszona pod rządami poprzednio obowiązującego aktu prawnego, tym niemniej już z art. 9 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych można było wyprowadzić ten sam wniosek, jaki wypływa z wyraźnej treści obecnie obowiązującego art. 177 ust. 2 Prawa upadłościowego i naprawczego.

Otrzymując z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych środki finansowe, których przeznaczenie jest jednoznacznie ustawowo zdefiniowane, syndyk masy upadłości reprezentujący w procesie powodowe Przedsiębiorstwo nie mógłby przeznaczyć tych środków na żaden inny cel, niż na wypłatę należności objętych wcześniej złożonym wykazem, a skoro należności te zostały częściowo zaspokojone, to w zaspokojonej części syndyk musiałby te środki zwrócić Funduszowi (por. obowiązujący w czasie ocenianych zdarzeń § 6 ust. 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 31 lipca 1995 r. w sprawie trybu składania wykazów i wniosków o wypłatę świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, przekazywania środków z tego Funduszu oraz dokonywania wypłat świadczeń, Dz.U. Nr 91, poz. 452 ze zm., które zostało zastąpione przez rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 18 marca 2005 r. w sprawie wykazów i wniosków o wypłatę świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Dz.U. Nr 61, poz. 539). Masa upadłości nie może tych środków otrzymać z uwagi na ich szczególne ustawowe przeznaczenie - wyłącznie na niezaspokojone roszczenia pracownicze. Nie można nimi pokryć kosztów postępowania upadłościowego ani przeznaczyć na inne kategorie należności. Przepisy ustawy o ochronie roszczeń pracow-

niczych w razie niewypłacalności pracodawcy są przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów Prawa upadłościowego.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że uzasadniony jest również zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem art. 204 § 1 pkt 1, art. 205 i art. 206 Prawa upadłościowego z 1934 r.

Zasądzając odsetki ustawowe od całej zasądzonej kwoty poczynając od 8 października 2002 r., Sąd Apelacyjny stwierdził, że skoro Fundusz nie wykonał obowiązków ustawowych nałożonych na niego przez ustawę o ochronie roszczeń pracowniczych, zobowiązany jest do zapłaty odsetek za czas opóźnienia zgodnie z art. 481 § 1 k.c. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika, dlaczego przyjęto datę 8 października 2002 r. jako datę wymagalności roszczeń, od której należy liczyć opóźnienie pozwanego Funduszu w spełnieniu świadczenia. Opóźnienie powinno być liczone od daty przekroczenia przez pozwanego terminów wypłaty świadczeń, a te można odnieść do terminu „załatwienia sprawy” (art. 7 ust. 4 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy w związku z art. 35 § 3 k.p.a.). W wyroku z 26 września 2000 r., I PKN 53/00, OSNAPiUS 2002 nr 9, poz. 205, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych nie podlegają zaspokojeniu odsetki za okres opóźnienia pracodawcy w spełnieniu świadczenia na rzecz pracownika. Fundusz natomiast obowiązany jest spełnić świadczenie na rzecz pracownika wraz z odsetkami za własne opóźnienie liczone od daty upływu terminu określonego przez art. 35 § 3 k.p.a. Orzeczenie to zapadło, co prawda, w stanie faktycznym, w którym świadczeń od Funduszu domagał się bezpośrednio pracownik, a nie upadły pracodawca na rzecz swoich pracowników, jednak pogląd Sądu Najwyższego co do początkowego terminu biegu odsetek ustawowych za opóźnienie ma walor ogólniejszy.

Zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych osoba uprawniona (pracownik) może zgłosić swoje roszczenia do Funduszu. Wypłata powinna nastąpić niezwłocznie po stwierdzeniu, że wniosek obejmuje roszczenia podlegające zaspokojeniu. Z chwilą zgłoszenia takiego wniosku po stronie Funduszu powstaje jego własne zobowiązanie o charakterze cywilnoprawnym (spory powstałe w związku z odmową wypłaty rozstrzyga sąd pracy - art. 8 ust. 2 ustawy). Takiego materialnoprawnego charakteru tego roszczenia nie zmienia to, że do postępowania (i tylko do postępowania) w zakresie wypłaty świadczeń przez Fundusz stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego (jednak świadcze-

nie wynika ze stosunku administracyjnoprawnego). Jeżeli więc Fundusz nie wypłaca świadczenia w terminie, to popada w opóźnienie i wierzycielowi (pracownikowi) przysługują odsetki z mocy art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. Termin spełnienia świadczenia przez Fundusz wynika z art. 35 § 3 k.p.a., a więc zasadniczo wynosi jeden miesiąc, a w sprawie szczególnie skomplikowanej, nie więcej niż dwa miesiące od dnia złożenia wniosku. O skomplikowaniu rozpoznawanej sprawy może świadczyć konieczność jej dwukrotnego rozpoznania przez Sąd Najwyższy, co może przemawiać za przyjęciem dłuższego, bo dwumiesięcznego terminu na spełnienie świadczenia przez Fundusz. Tymi okolicznościami powinien kierować się Sąd Apelacyjny przy ocenie, kiedy Fundusz popadł w opóźnienie z wypłatą świadczeń na rzecz pracowników. Odsetki bowiem niewątpliwie należą się pracownikom.

Zasadność domagania się przez powodowe Przedsiębiorstwo na swoją rzecz odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia powinna być oceniona w kontekście przedstawionego powyżej charakteru kierowanego w stosunku do pozwanego Funduszu roszczenia o wypłacenie stosownych kwot na pokrycie niezaspokojonych roszczeń pracowniczych. Pracodawca nie jest beneficjentem świadczeń wypłacanych przez Fundusz. Jest wobec tego wątpliwe czy może domagać się odsetek za opóźnienie na swoją rzecz. Odsetek za opóźnienie w wypłacie środków przez Fundusz mogliby się domagać bezpośrednio pracownicy. Środki funduszu celowego nie mogą być przeznaczone na żaden inny cel niż określony w ustawie o ochronie świadczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Z ustaleń Sądu drugiej instancji nie wynika, czy w zbiorczym wykazie niezaspokojonych roszczeń pracowniczych zostały ujęte tylko należności główne, czy także odsetki, a jeśli także odsetki, to od jakich kwot i za jaki okres wymagalności. Można jednak założyć, że zbiorczy wykaz obejmował tylko należności główne.

Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych zaspokojeniu ze środków Funduszu podlegają należności główne stanowiące niezaspokojone przez pracodawcę roszczenia pracownicze wymienione w dalszej części tego przepisu. Fundusz odpowiada za cudzy dług, a więc zaspokojeniu z jego środków mogą podlegać tylko świadczenia określone w ustawie, a więc tylko należności główne. Oznacza to, że Fundusz nie odpowiada za należności uboczne (odsetki) należne od pracodawcy. Nie można więc Funduszu obciążać odpowiedzialnością za opóźnienie pracodawcy w wypłacie świadczeń pracowniczych. Nie oznacza to jednak, że pracownikowi nie przysługują odsetki za opóźnienie Funduszu w spełnieniu

świadczenia na jego rzecz. Odsetki te przypadają jednak wierzycielom upadłego, a nie masie upadłości. Wyплаcone przez Fundusz odsetki nie mogłyby zasilić masy upadłości i służyć jako środki mające zaspokoić inne niż należności pracownicze wierzycielności, także z tytułu kosztów postępowania upadłościowego.

Ponieważ materialnoprawne podstawy kasacji okazały się usprawiedliwione, zbędne jest rozważanie zasadności zarzutów procesowych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 393¹³ k.p.c.

=====